

EFFEKTIVT TEAMARBEID – EN VIKTIG KOMPONENT I PASIENTSIKKERHET

RANDI BALLANGRUD
FØRSTEAMANUENSIS, HØGSKOLEN I GJØVIK

Det er ingen tvil om Norge har en god helse- og omsorgstjeneste. Imidlertid er det fortsatt utfordringer på en del områder, og et av områdene det for tiden er mye fokus på er pasientsikkerhet. Ved Avdeling Helse, omsorg og sykepleie ved Høgskolen i Gjøvik er pasientsikkerhet satt i fokus i våre studieprogram, samt at vi har definert pasientsikkerhet som et satsningsområde innen forskning.

Pasientskader fører til unødige lidelser og er en viktig årsak til forlenget sykehusopphold. Helsetjenesten skal tilby befolkningen helsehjelp av god kvalitet og det er fastsatt nasjonale mål om økt satsing på systematisk kvalitetsforbedring, bedre pasientsikkerhet og færre uønskede hendelser. De menneskelige faktorene spiller en stor rolle for å oppnå en sikker og kvalitativ god behandling og pleie. Et uomtvistelig faktum er at mennesker gjør feil, og man kan aldri sikre seg helt mot menneskelig svikt. Det man kan gjøre er imidlertid å endre bakenforliggende faktorer som påvirker sannsynligheten for potensielle uønskede hendelser og dermed skadevirkninger av dem. Innen pasientsikkerhetsteori fremheves det som viktig å vende analysen av feil fra individnivå til systemnivå, å lære av feil, samt styrke pasientsikkerhetskulturen med blant annet et økt fokus på teamarbeid.

Innen helsevesenet har vi mye å lære av andre sektorer som driver med risikofylte operasjoner, og som klarer å utføre slike operasjoner med lav forekomst av tap og skade. Dette gjelder for eksempel luftfart og brannvesen. En av de viktigste erfaringene disse sektorene har gjort i denne sammenhengen er at de har innsett behovet for et effektivt teamarbeid, samt systematisk trening for å utvikle og vedlikeholde kompetanse i å jobbe i team.

Teamarbeid innad og mellom profesjoner, og videre innad og på tvers av poster, avdelinger og institusjoner, er i dag en integrert del av vårt spesialiserte og komplekse helsevesen. Målet med for eksempel Samhandlingsreformen er å forebygge mer, behandle tidligere og samhandle bedre. Videre skal pasienter og brukere få rett behandling til rett tid på rett sted, gjennom et helhetlig og koordinert tjenestetilbud for helse- og omsorg. Det kan imidlertid påpekes at å sette helsepersonell sammen for å utøve en spesifikk oppgave ikke gjør at de automatisk fungerer som et effektivt team. På tross av målsetningene om økt samhandling er kompetanseheving knyttet til å jobbe sammen i tverrprofesjonelle og profesjonelle team fortsatt et lite fremtredende tema innenfor sektoren.

Et team kan defineres som en gruppe på to eller flere enkeltpersoner som er avhengig av hverandre i arbeidet mot et felles mål, og hvor det kreves samordning av innsats og ressurser

for å oppnå et gjensidig ønsket resultat. Internasjonal forskning viser blant annet at mangelfull kommunikasjon innad i operasjonsteamet gir økt dødelighet og komplikasjoner hos operasjonspasienten, og videre at mangelfullt samarbeid mellom sykepleiere og leger på intensivavdelingen er en sentral årsak til uønskede hendelser. Disse eksemplene er hentet fra forskning gjort innen spesialavdelinger, men det er grunn til å tro at tilsvarende eksempler like gjerne finnes i alle deler av spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Videre vet vi at overflytting av pasienter for eksempel mellom avdelinger, eller mellom sykehus og kommunehelsetjenesten, utgjør en risiko for pasienten ved at viktig informasjon går tapt. Årsaker til uønskede hendelser knyttes oftere til en mangelfull samarbeidskompetanse (teamwork) bestående av «ikke-tekniske ferdigheter» som kommunikasjon, ledelse, situasjonsbevissthet og gjensidig støtte innad i teamet, enn til mangelfulle individuelle tekniske ferdigheter i forbindelse med oppgaveutførelsen (taskwork). Joint Commission, som utfører årsaksanalyser av uønskede hendelser innen amerikanske helsevesen, stipulerte for noen år tilbake med at opp mot 70 % av feil som oppsto hadde bakgrunn i nettopp mangelfull kommunikasjon.

Selv om helsevesenet har lang tradisjon på å jobbe i team, er det først i de seinere årene at det er blitt utført forskning innen området. Forskningen har bidratt til å gi en evidensbasert forståelse av samarbeid som begrep og som årsak til uønskede hendelser, samt utvikling av effektive treningsprogram for å redusere feil som blir gjort. Teamtrening redder liv, men er fortsatt ikke nok implementert verken i klinisk praksis eller i utdanning av helsepersonell i Norge. Barrierer for integrering av prinsipper for samarbeid og kommunikasjon er tallrike. For det første er

feil som oppstår på grunn av dette oftest usynlige og det kan gå lang tid mellom feil blir utført til pasienten blir rammet. Tradisjonelle og kulturelle normer og forventninger til roller innen helsevesenet kan også være en hindring. Forøvrig er det fortsatt få personer både innen klinisk praksis og utdanning som innehar denne kompetansen og kan veilede studenter og helsepersonell.

Et viktig tiltak for å heve pasientsikkerheten er derfor å gi helsepersonell en solid kompetanse i å jobbe sammen i team. Internasjonalt finnes det i dag flere teamtreningprogram, hvor det også utføres regelmessig evalueringsforskning. Team Strategies and Tools to Enhance performance and Patient Safety (Team STEPPS®) fra det amerikanske Agency for Healthcare Research and Quality (AHRQ) er et evidensbasert program som i tillegg til USA, også benyttes i en rekke andre land. Programmet er utviklet med bakgrunn i teori og forskning på samarbeid og fokuserer på å bygge lederskap, kommunikasjon, gjensidig støtte og situasjonsbevissthet i teamet. Ved Høgskolen i Gjøvik, Seksjon for sykepleie, har vi fått tillatelse til å tilpasse Team STEPPS® programmet for norske forhold. Vi ser fram til å kunne formidle denne kompetansen til våre studenter, og håper også å kunne gå inn i et samarbeid med klinisk praksis som en ressurs for kompetanseheving innen dette viktige området. Personlig tror jeg at særlig den praktiske kompetansen kan bedres ved at helsepersonell generelt trener regelmessig på teamferdigheter, og gjerne ved bruk av simulering for å kunne knytte kompetansen til scenariobaserte realistiske praksis- og /eller pasientsituasjoner.